

moest wijken voor woningbouw.

Na veel geharrewar over het aantal handtekeningen vóór en tegen de plannen voor bebouwing van het duinterrein, brieven van de PvdA en de gemeente aan tegenstanders van de plannen en een hoorzitting, hakte de gemeente op 7 februari van dit jaar de knoop door door het ingediende bezwaarschrift ongegrond te verklaren.

Als redenen voor deze ongegrond-verklaring voorde de gemeente Velzen aan:

1. dat er naast tegenstanders van de plannen toch ook wel voorstanders zijn;
 2. dat een gedeelte van het terrein volgens het oude bestemmingsplan toch al bebouwd zou worden;
 3. dat er in de gemeente toch nog genoeg natuurschoon overblijft;
 4. dat iedereen voorstander is van de bouw van een tehuis en dat het ministerie van CRM bepaald heeft, dat het tehuis er alleen kan komen samen met de woonhuizen;
 5. dat de woningnood in de gemeente zo ernstig is dat natuurbehoud nu maar eens moet wijken;
 6. dat het alternatieve plan van de aktievoerders om het tehuis op een ruig (duin)terrein in Zeewijk niet verantwoord is.
- Dit terrein vormt namelijk een belangrijk onderdeel van de stedenbouwkundige opzet van de wijk, waarbij de integratie van het duingebied en het woongebied voorop staat.

Inmiddels is het door de gemeente Velzen vastgestelde bestemmingsplan Reigersbossenlaan ingediend bij Gedeputeerde Staten van Noord-Holland. Wederom gevolgd door een bezwaarschrift van de wijkbewoners en ditmaal vergezeld van 372 handtekeningen.

WAALSDORP

KV

De Stichting Duinbehoud en Waterwinning heeft opnieuw bezwaar aangetekend tegen de voorgenomen aanleg van infiltratieplassen en winningsmiddelen in de Vlake van Waalsdorp bij Den Haag. Het gaat hierbij om een beroep bij de Kroon vanwege een provinciale ontgrondingenverordening. De in eerste instantie (1978) ingebrachte bezwaren zijn zelfs met veel meer klem herhaald.

De redenen hiervoor zijn:

- de te verwachten schade aan de natuur zal groter zijn dan we dachten; een aantal nog vrij rijke kwelplassen ten westen van de Waalsdorpervlakte zullen namelijk ongetwijfeld verdrogen - de noodzaak tot aanleg is minder groot dan we aanvankelijk hadden berekend; het waterverbruik neemt veel minder toe dan verwacht (zie ook elders in dit nummer)
- inmiddels is het Integraal Onderzoek Drinkwatervoorziening Zuid-Holland in volle gang; uit dit onderzoek kunnen veel acceptabelere alternatieven voor uitbreiding van oppervlakte-infiltratie verwacht worden; dit onderzoek is mede door de provincie Zuid-Holland opgezet, en het zou een kwestie van slecht bestuur zijn wanneer de provincie nu vergunning verleent voor een uitbreiding die mogelijk binnen enkele jaren onnodig en ongewenst zal blijken.

WALCHEREN

CK

In de duinen bij Oostkapelle op Walcheren houdt de plaatselijke motorcrossclub elk jaar op Hemelvaartsdag een motorcross, die vele duizenden bezoekers trekt. De eigenaar van het duinterrein, het waterleidingbedrijf van Middelburg, gaf tel-

kenmale de toestemming daarvoor. De gemeente Domburg, die het duinterrein in het bestemmingsplan de bestemming "natuurgebied" heeft gegeven, heeft zich nooit bemoeid met vergunningen voor het crossen. Sterker nog: men verleende op allerlei manieren medewerking aan de cross. Om de effecten van het crossen en de aanwezigheid van de bezoekers bekommerde men zich niet.

Het is duidelijk, dat de waardevolle en kwetsbare duinen zich niet lenen voor het crossen met motoren en dat het gebied wordt platgelopen door de duizenden bezoekers. En dat juist in de tijd van het jaar, dat flora en fauna zich optimaal ontwikkelen (broedvogels, plantengroei).

Onlangs heeft het gebied een nieuwe eigenaar gekregen: Staatsbosbeheer. Het valt te verwachten, dat deze eigenaar wat minder soepel zal zijn. De motorcrossclub zal naar een ander terrein moeten omzien en de duinen van Oostkapelle kunnen meer in overeenstemming met de waarde en functie worden beheerd.

Inmiddels is inderdaad bekend geworden, dat de motorclub voor de cross van dit jaar is uitgeweken naar het Sloegebied.

PUBLIKATIES

ontdek de duinen

AS

Dr. M.J. Adriani, drs. G.P. Gonggrijp, J.A. Nijkamp en drs. J.F. van Regteren-Altena, 1980. Ontdek de duinen.

Uitgave: Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, in samenwerking met de VARA en het Provinciaal Waterleidingbedrijf van Noord-Holland; pp. 288, prijs: f 75,- (Reduktie voor leden van het IVN, Natuurmonumenten, VARA en PWN).

Na eerdere standaardwerken over de Veluwe en het Mergelland wordt natuurminnend Nederland nu ook de gelegenheid geboden om de duinen te ontdekken. De gebroeders Westra, die alle illustraties verzorgden, hebben ook nu weer een grootse prestatie geleverd en het resultaat stelt qua uitvoering alle andere duin-boeken in de schaduw.

De auteurs zijn er in het algemeen in geslaagd om een heldere schrijfstijl te hanteren.

Toch zullen waarschijnlijk alleen de ware natuurliefhebbers steeds even geboeid blijven door de tekst, die - onvermijdelijk overigens - soms flinke aantallen soortnamen bevat en af en toe ook biologische begrippen.

Veel aandacht is er voor de geschiedenis van het duin en de rol van de mens daarin; centraal staat uiteraard de natuur zelf, die per landschapselement besproken wordt, bijv.

zeereep, primaire duinvalleien en duinmeren. Alleen de (vochtige) secundaire duinvalleien komen er wat bekaaid af, maar die zijn dan ook goeddeels verdroogd, vergraven of geïnfiltreerd.

Wat betreft het menselijk ingrijpen worden besproken: landbouw, duinbebossing, totale vernietiging (De Beer), jacht, waterwinning en recreatie.

Soms op strenge toon, soms ook

enigszins oppervlakkig en wat sterk vanuit het gezichtspunt van de veroorzaker van de aantastingen, zoals bij de waterwinning. Voor een grondiger beschrijving van de gevolgen van het menselijk handelen

zullen we dan ook moeten terugvallen op de in 1979 verschenen TNO-studie "Duinen en duinvalleien" (Pudoc, Wageningen). Evenals deze TNO-studie komen de auteurs evenwel toch tot de

conclusie, dat "vooral de uitbreiding van infiltratie voor de natuurbescherming een onaanvaardbare zaak is. Onvervangbare natuur kan slechts éénmaal verbruikt worden!"

Een bijzonder hoopgevende uitspraak, zeker als we bedenken, dat ook een waterleidingbedrijf nauw bij de totstandkoming van het boek betrokken is geweest.

de griel

DM

STRIJBOS, Jan P. (1980). *De Griel, een duinvogel die verdwijnen moest. Het Vogeljaar 28* (2), blz. 80-88.

Te bestellen door storting van f 4,- op giro 964472 ten name van 'het Vogeljaar', Laan van Altena 30, 2613 AJ Delft, onder vermelding van "bestelling 'het Vogeljaar' 28 (2).

De enige broedvogel, die in Nederland alleen in de duinen tot broeden komt, is de Griel. Helaas, gezegd moet worden: tot broeden kwam. Want sinds 1958 behoort deze soort niet meer tot de Nederlandse broedvogels. In de voorjaarsaflevering van 'het Vogeljaar' (no 2, 1980) blikt Jan P. Strijbos terug naar zijn jonge levensjaren, waarin hij van de aanwezigheid van deze typische duinvogel kon genieten.

De redactie van 'Duin' werd in staat gesteld dit artikel uitgebreid te bespreken. De redactie maakt graag van deze kans gebruik: we kijken mee naar het rijke jeugd-vogelleven van de heer Strijbos. Onderstaand een impressie/samenvatting van het artikel in 'het Vogeljaar'.

De jonge garde van natuurliefhebbers is een zekere jaloezie ten opzichte van de oudere generatie niet vreemd. Zij, de oude garde, hebben Nederland immers nog gekend toen het veel gaver was dan nu, vóórdat vele vernietigingsprocessen hun stempel op natuur en landschap drukten. Toch is dit gevoel niet beperkt tot deze tijd. Want ook Jan Strijbos, die zelf toch een zeer respectabele leeftijd heeft, beschrijft dit gevoel, maar dan ten opzichte van mensen die zo'n 50 jaar voor hem actief waren als natuurliefhebbers. In zijn lange leven heeft Strijbos veel moois zien verdwijnen. Van de gebieden, die hij noemt, is de verdwijning van de Breesaap, het gebied waar nu de Hoogovens staan, wel het meest ingrijpend geweest.

"Waar vroeger de geheimzinnige Nachtzwaluw ratelde in de zwoele zomernacht, klinkt nu dag en nacht het barbaarse geluid en geroezemoes van de fabrieken, havens en sluizen, het enerverende lawaai van klinkhamer en betonmolen, de kakafonie, welke onverbrekkelijk verbonden is aan het industriële bedrijf."

De Griel, zo schrijft hij, is de enige vogel, waarvan sinds oudsher bekend is, dat hij alleen in de duinen tot broeden komt, en dan alleen maar in de duinstreek van Noord- en Zuid-Holland. Het laatste nest werd in 1958 gevonden in de duinen bij de Zilk. Sindsdien is niet meer van nestelen sprake geweest. Wel wordt hij zo nu en dan gesignaleerd, maar het betreft dan hoogstwaarschijnlijk overtrekkers.

Het schijnt niet eenvoudig te zijn om de Griel te ontdekken. Een intensief zoeken is noodzakelijk; de tekenen waaruit de aanwezigheid van deze vogel opgemaakt kan worden, zijn nogal subtiel. Pootafdrukken in het mulle zand en veertjes, die het beest verliest, verraden de aanwezigheid van de Griel. Beide tekenen schijnen goede identifikatiemiddelen te zijn. Met behulp van deze sporen kan het nest gevonden worden. Het nest is nauwelijks zijn naam waard: het is slechts een ondiep kuiltje in de grond.

Een compleet legsel bestaat uit twee eieren, die vanaf half

april tot half juni aangetroffen kunnen worden. Tegen de zandige ondergrond vallen de eieren nauwelijks op, waardoor het vinden erg bemoeilijkt wordt.

De broedduur bedraagt een kleine maand en kan iets verlengd worden door verstoringen tijdens het broeden. De grijze, gevlekte jongen bootsen de zandondergrond in kleurtekening goed na en zijn dan ook moeilijk te vinden.

Het voedsel bestaat uit insecten (ook kevers), slakken,

wormen, muizen en zelfs kleine reptielen. De vogels fourageren vooral 's nachts en wel in de aan het binnenduyn grenzende weilanden, waar de hoeveelheid voedsel wat groter is.

Strijbos schrijft over het verdwijnen van de Griel:

"Wat de reden is, dat de Griel ons land als broedvogel verlaten heeft, is niet recht duidelijk; de eisen, die hij aan zijn broedgebied stelt, zijn in onze duinen niet wezenlijk gewijzigd of veranderd. De duinen, die als waterwinplaats gebruikt worden, zijn wel droger geworden, maar dat proces is niet van gisteren en al veel eerder begonnen. Het is aannemelijk, dat de Griel een cultuurvluchter is en het is niet onmogelijk dat het steeds drukker worden en het stijgen van het aantal wandelaars, waardoor de rust verstoord wordt, één der redenen is. Grote complexen duinen werden voor het publiek opengesteld en in de A.W. duinen (Luchterduinen, red.) onder Vogelenzang en Noordwijkerhout is er geen enkele beperking en kan men kris-kras de duinen doorkruisen. Bovendien is er in deze duinen water ingebracht en zijn er duinmeren en plassen ontstaan. Dat gebeurt

ook elders en deze verandering was oorzaak, dat tal van watervogels aangetrokken werden. Dr. Jac.P. Thijssse voorspelde reeds in 1903, dat wij de Griel zouden verliezen. In 'het Vogeljaar' zegt hij: "De Griel is in ons land eigenlijk een zeldzame vogel en het kon wel eens gebeuren, dat hij 't hier geen vijftien jaar meer uithoudt, want zonder woeste duinen of heidevelden kan hij niet bestaan."

Deze profetie is uitgekomen. Hun aantal werd elk jaar kleiner en het verdwijnen van de Griel ging niet plotseling. Maar vooral na de Tweede Wereldoorlog werd het duidelijk dat deze vogel als broedvogel verloren zou gaan."

Over het huidige voorkomen van de Griel schrijft Strijbos: "De Griel bewoont het zuiden van Engeland (waar de soort ook terugloopt), verder in Midden-

en Zuid-Europa. In Zuid-Frankrijk en in Spanje is deze soort een standvogel". Hij komt daar soms in enigszins gecultiveerde situaties voor, zoals in de grote graanvelden en in Citroenboomgaarden. En hij besluit: "Al met al een geheimzinnige figuur, die wij thans, jammergenoeg, moeten missen".

luchterduinen

Vogelwerkgroep Haarlem (1980). Ornithologische onderzoeken in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Jaarverslag 1975 en 1976. Uitg. Vogelwerkgroep Haarlem, 98 pp, te bestellen door storting van f 10,= op giro 3360628, Vogelwerkgroep Haarlem, Zwanenburg.

Dit gecombineerde jaarverslag over 1975 en 1976 bevat een bundeling van diverse ornithologische onderzoeken in de Luchterduinen (Amsterdamse Waterleidingduinen).

In de rubriek Veldwaarnemingen valt naast het verblijf van één of enkele exemplaren van diverse zeldzame soorten, vooral op dat hoge aantallen van diverse eendesoorten overwinterden op de infiltratiekanalen (bijv. 82 Nonnetjes in 1976) en dat van de roofvogels met name de Buizerd (ca. 10) en de Sperwer (ca 15) in vrij grote aantallen overwinteren. Voor de groep van de steltlopers blijkt ook dit duingebied een voor veel soorten belangrijke rustplaats te zijn tijdens de trek.

Uit de hoofdstukken over de broedvogelinventarisaties die in enkele delen van het gebied zijn gehouden, blijkt dat er in 1975 90 broedsoorten aanwezig waren (+ 5 dubieuze) en in 1976 89 (+ 7 dubieuze).

Van dit betrekkelijk hoge aantal soorten zijn alleen de roofvogels en de eenden in het gehele gebied geïnventariseerd (3300 ha). Opvallend is het hoge aantal territoria van de Bosuil (ca. 25), die dan ook sterk blijkt te zijn toegenomen. Sperwer en Steenuil zijn inmiddels verdwenen, terwijl de Torenvalk sterk is afgenomen.

De eenden zijn sinds 1970 in het gehele gebied geïnventariseerd. Hierbij zijn naast opvallend veel schommelingen een sterke afname van de Wintertaling en een sterke toename van de Krakeend te constateren.

KV

Hiernaast zijn in het verslag broedvogelinventarisaties van enkele deelgebieden opgenomen, een hoofdstuk over waterwildtellingen en een over botulisme (in totaal tijdens de botulisme-epidemie in 1976 1461 gevonden slachtoffers). Ook is het verslag 1975 + 1976 van het vogelringstation "t Paradijsveld" opgenomen.

Het verslag is het resultaat van zeer veel tijd die door enthousiaste liefhebbers is geïn-

vesteerd in de ornithologie. Het is jammer dat dit in het verslag niet volledig tot zijn recht komt. De algehele opzet is nogal rommelig. De verschillende hoofdstukken zijn steeds anders ingedeeld en overzichtstabellen zijn niet aanwezig. Conclusies, voor zover die uit dit onderzoek worden getrokken, zijn over het hele rapport verspreid. Relaties met de diverse factoren die de vogelstand bedreigen, zoals waterwinning, recreatie en jacht worden slechts sporadisch gelegd.

Bij een betere en meer overzichtelijke opzet van het verslag (en soms ook het onderzoek) zouden de vele uren werk *nóg* beter bruikbaar zijn geweest. ●

goeree

TH

Laumans, P. (1980). De Springertduinen en de Westduinen op Goeree: ontstaansgeschiedenis en vegetatie. Verslag van een ingenieursonderwerp voor studie Bosbouw, Landbouwhogeschool Wageningen, Vakgroep Vegetatiekunde en Plantenecologie. 114 pp + bijlagen.

Dit onderzoek maakt deel uit van een studie van verschillende duingebieden langs de Nederlandse kust. Deze zgn. 'sleutelgebieden' zijn gekozen op basis van landschapskarteringen op vegetatiekundige grondslag, schaal 1:25000, zoals die door Doing en diverse LH-studenten inmiddels voor het hele Nederlandse duingebied zijn voltooid.

Deze sleutelgebieden worden gedetailleerd bestudeerd, waarbij de nadruk ligt op de landschapscapaciteiten vegetatie, bodemgesteldheid en genese, met hun wisselwerkingen. Het doel is het verbeteren van de landschapsoecologische basis van de karteringen.

Het sleutelgebied, dat in dit verslag wordt behandeld,

bestaat uit een transect binnen de Springertduinen en de gehele Westduinen. De behandelde landschapscapaciteiten zijn vegetatie en genese. Een verslag over de bodem volgt.

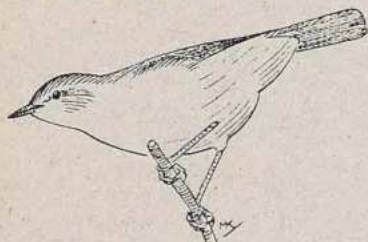
Ruime aandacht krijgt de ontstaansgeschiedenis van het duingebied op Goeree. De beschrijving is gebaseerd op bestaande beschrijvingen van de ontstaansgeschiedenis, aangevuld met veel nieuwe, kleine feitjes en is rijk geïllustreerd met kaarten van verschillende ouderdom.

In beide gebieden zijn vegetatieopnamen gemaakt en zijn lokale vegetatietypen onderscheiden en beschreven. De opnamen zijn in tabelvorm in bij-

(lees verder op blz. 24)

een enigszins betrouwbaar beeld te krijgen. Gelukkig zingen ze tot vrij laat op de ochtend, zodat een telling wel mogelijk is.

Anders ligt dat met soorten als de Merel en de Zanglijster. Deze vogels, die volgens de boeken tot ruim na zonsopgang zingen en in bewoonde gebieden tot ruim in de ochtend gehoord worden, zijn in de duinen wel erg zuinig met hun geluid. Wil je een beetje een beeld hebben van het aantal paren, dan moet je eigenlijk vóór het ochtendgloren (en dat is een uur voor zonsopgang!) al beginnen met het luisteren naar de zingende mannetjes. En dat is erg, erg vroeg.

Fitis

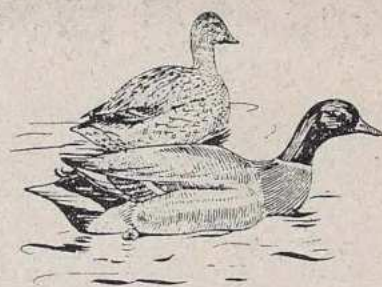
Behalve deze aanwinsten treden er in de vogelsamenstelling ook minder plezierige veranderingen op. De Bonte Spechten lijken plaats gemaakt te hebben voor geniepige, indringerige Spreeuwen. Vrijwel alle in de bomen uitgehakte gaten worden nu bewoond door Spreeuwen en van de Spechten is niets meer te bekennen. De Spreeuwen weten zich in geschikt terrein, want behalve aanwezige nestholtes is er dichtbij ook menselijke bewoning - we zitten aan de ooststrand van de duinen - zodat er voedsel in ruime mate voorhanden is, voor zover ze dat niet in de duinen vinden. Kenners weten te melden dat Spechten zich niet zomaar laten weggagen en vaak onvermoeibaar nieuwe gaten maken, maar wij hebben zoiets helaas nog niet geconstateerd.

Iets anders is het met de Staartmezen verlopen. Wij zagen eenmaal in een vochtig bosje een tweetal Staartmezen met nestmateriaal in de bek. Dit was een reden voor ons aan te nemen dat het om een broedgeval ging. Een paar weken later zien we niets meer van de Staartmezen. Het is mogelijk dat ze verstoord zijn door de nabijgelegen weg en dat ze hun heil daarom elders gezocht hebben, want ook dit bosje was aan de uiterste ooststrand van het duingebied

gelegen. Jammer.

De verandering van broedplaats is op zich nog geen reden tot bezorgdheid. Zoiets zal in natuurlijke omstandigheden wel meer gebeuren. Toch is het in deze gevallen niet onwaarschijnlijk dat de veranderingen indirect zijn veroorzaakt door menselijke invloed. En zoiets is voor een natuurgebied wel betreurenswaardig.

Intussen gaat het voorjaar verder. De eenden, die in het vroege voorjaar steeds bezig zijn geweest om elkaar de loef af te steken bij het vinden van een "partner", gaan zich langzamerhand meer als afzonderlijke paartjes gedragen. Weldra zullen ze hun nesten bouwen en voorbereidingen treffen voor de pulli, het jonge grut. Wilde Eenden zijn er erg vlug mee: de mannetjes hebben de vrouwtjes alweer verlaten, hun achterlatend met de zorg voor het nest.

Wilde eenden

Ook in de bomen voltrekken zich in snel tempo veranderingen. De knoppen kunnen niet langer weerstand bieden tegen het wassende, tere voorjaarsgroen, dat zich onstuitbaar een weg naar buiten zoekt. Weldra zullen de takken zich weer geheel onder het lover verborgen hebben. Veel vogels zullen hier dankbaar gebruik van maken en zich onzichtbaar aan hun nestelbezigheden gaan wijden.

(vervolg van blz. 22)

lagen bijgeleverd. Naast de tabelmethode ('schuiven') zijn de opnamen van de Westduinen ook numeriek verwerkt (clusteranalyse en Principale Componenten Analyse) en zijn de re-

sultaten vergeleken. De conclusie luidt dat de drie methoden in wezen hetzelfde resultaat opleveren.

Van de betreffende gebieden zijn ook nog twee landschapskaarten op vegetatiekundige grondslag gemaakt.

TE BESTELLEN PUBLICATIES

Vanaf heden hebben we een speciale donateurskorting ingevoerd op onze uitgaven. Deze gereduceerde prijs, die geldt voor donateurs van f 15,- en meer, wordt vermeld achter de normale prijs. In beide gevallen is de prijs inclusief verzending.

INVLOED WATERWINNING OP NATUURLIJK DUINMILIEU

Overdruk van een artikel uit het blad *Natuur en milieu* (78/1), zonder de foto's. Door H.W.J. van Dijk, G. van Ommering, J. Runhaar, A.H.P.M. Salman en C.T.M. Vertegaal.

f 2,- (1,30) op giro 3505200 t.n.v. Werkgroep Waterwinning, Leiden.

INTEGRATIE VAN NATUURBEHOUD EN DUINWATERWINNING

Verslag van de studiedag 13 dec. 1975 te Leiden. Met bijdragen van prof. dr. P. Sevenster, ir. C. de Jong, ir. J. van Buuren, dr. ir. G. Lettinga en ir. R. Klomp.

f 4,- (3,-) op giro 3505200 t.n.v. Werkgroep Waterwinning, Leiden.

AANVULLENDE INFORMATIE EN KOMMENTAAR OP HET LESBOEKJE 'SPAAR DUIN EN WATER, VOOR NU EN LATER'

Samenstelling: F. van der Sluis en A.H. Salman. 1980

f 2,- (1,30) op giro 3505200 t.n.v. Werkgroep Waterwinning, Leiden

ALTERNATIEVEN VOOR DE UITBREIDING VAN DE WATERWINNING IN DE DUINEN TUSSEN HOEK VAN HOLLAND EN IJMUIDEN

Samenstelling: C.T.M. Vertegaal en H.A. Udo de Haes. 1978.

f 4,- (3,-) op giro 3877722 t.n.v. Werkgroep Berkheide, Leiden.